

На формування таких міст впливає чимало факторів, такі як функціональний, конструктивний, архітектурно-художній, економічний. Однак основний фактор – це, в першу чергу, фактор ринку, що є рушійною силою для реалізації та впливає на формування таких міст.

Н. Рязанова

Науковий керівник – к. арх. доц. Чень Л. Я.

ХРАМ-РОТОНДА СВ. ПАРАСКЕВИ СЕРБСЬКОЇ В с. ЗОЗУЛЯНИ РИБНИЦЬКОГО РАЙОНУ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ РМ ХVІІІ–КІН. ХІХ ст.

Мета. Дослідити еволюцію розвитку храму-ротонди в селі Зозуляни, визначити архітектурно-просторові та композиційні особливості і запропонувати реставраційні заходи.

Вклад основного матеріалу. Село Зозуляни розташовано на березі р. Дністра в 50 км від міста Ямпіль Вінницької області.

I. Етапи побудови. Історичний опис церкви знаходимо в актах візитації 1769 року. З візиту дізнаємося про наявність у селі Зозуляни Рашківського деканату Брацлавського воєводства, церкви на честь Св. Параскеви Сербської, побудованої на кошти дідича Олександра Любомирського, власника Поберезького маєтку. В актах вказується, що “церква плетньова з солом’яною стріхою, стоїть на пагорбі неподалік від села, перекрита глухим куполом, без софіта”.

II етап – закладка храму – 1845. Згідно Подільських єпархіальних відомостей, кам’яна церква в селі Зозуляни була закладена в 1845 році. Зозулянська ротонда центричної композиції, перекрита півсферичним куполом, що опирається на зовнішні стіни. Зовні вікна оздоблені напівциркульними перемичками і трикутними сандриками. Ризаліти увінчані лаконічними трикутними фронтонами. Підтримуючи стилістичну композицію, ймовірно, над головним входом так само був трикутний сандрик, який не брегігся до нашого часу. Завершує композицію купол, увінчаний глухою главкою на невеличкій бані. На карті Херсонської губернії 1877 року позначені дві сакральні споруди в селі: дерев’яна і кам’яна. Тоді храм існує на II етапі побудови, саме тому ця дерев’яна споруда скоріше за все є дзвіницею, але будь-яких зображень чи описів храму не збереглося.

III етап – перебудова, добудова – 1895. В 1895 р. до храму із заходу прибудовують дзвіницю за вимогами Синоду до загального

образу церкви: будь-які куполи замінюють на цибулинні, до церкви прибудовують дзвіницю з гострим шатровим дахом, тощо. Про добудову також свідчить різна кладка (різні розміри і принципи кладки) загального об'єму церкви і об'єму дзвіниці, продовження карнизу в об'ємі останньої, а також використання цегли в напівциркульній перемичці другого ярусу прибудованої дзвіниці. **IV етап – 1921-1929 – занепаду і відновлення.** З приходом радянської влади на території Подністров'я залишилось кілька парафій. Внаслідок недогляду церква починає руйнуватися і до початку 10-х років ХХІ ст. втрачає покриття покрівлі, кам'яне перило сходів, повністю руйнується дах дзвіниці. До наших днів церква-ротонда дійшла в стані руїн. **II. Аналіз композиції і планувальної структури.** На основі композиційного і пропорційного аналізу церкви-ротонди, можемо зазначити такі особливості: загальний об'єм церкви ідеально вписується в куб, тобто діаметр за зовнішніми габаритами є висотою церкви. Саме ці габарити і картографічне підтвердження розташування церкви говорить про те, що церква-ротонда стоїть на тих самих фундаментах, на яких була побудована плетньова і має такі самі принципи композиції і пропорції. За місцевими аналогами, та церквою св. Олександри в селі Лебедівка Черкаської області, зведеної в 1843 році, можемо припустити, що церква мала такий самий ризаліт з заходу і виконувала функцію притвору. Але згодом, відповідно до указу Синоду ризаліт було знесено та добудовано дзвіницю.

Таким чином, на основі проведеного аналізу можна стверджувати, що кам'яна ротонда в Зозулянах побудована за характером і формами першого задуму архітектора. У своїй композиції має певний модуль і принципи побудови. Хоча для цієї місцевості архітектурний проект був рідкісним явищем, церква побудована архітектором, але проект не зберігся. За своєю архітектонікою і просторовим устроєм ротонда абсолютно цілісна і гармонійна. На основі історико-архітектурного аналізу розроблено реставраційні заходи: розробити комплексні заходи фізичного збереження храму-ротонди в нерозривному зв'язку з архітектурним і природним оточенням; розробити проект комплексної реставрації храмового комплексу; провести реставраційні роботи храму-ротонди методом консервації, ремонту, відновленням втрачених елементів споруди, що мають мистецьку цінність, на основі науково-обґрунтованої документації; вдосконалити інженерні мережі, під'їзди і дороги до храму, забезпечити освітлення храмової території, розробити проект благоустрою храмової території з врахуванням природних ландшафтних умов.

Висновки. В процесі дослідження було виявлено архітектурно-композиційні особливості церкви Параскеви Сербської та визначено

етапи її будівництва. Храм належить до рідкісного типу храмів-ротонд, які не були типовим явищем на Поділлі та Бессарабії. Охарактеризовано особливості архітектурного вирішення та мистецького вистрою перших етапів. Доведено, на підставі досліджень, необхідності проведення фахової реставрації унікального сакрального об'єкта з відновленням архітектурного вигляду на II етапі його побудови.

Л. Яручик

Науковий керівник – проф. Петришин Г. П.

СУЧАСНІ МІСТОБУДІВНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ

Раніше в Європі панувала думка, що чим більше місто та його агломерація, тим ефективнішим та успішнішим воно буде, насамперед в економічному плані. Проте з початком нового тисячоліття, разом із тенденціями сталого розвитку, цю теорію було переосмислено.

На основі аналізу досвіду сучасного регіонального планування агломерацій, міст з їхньою приміською зоною, можна виокремити основні тенденції, за яким відбувається їхній розвиток.

Найчастіше використовується підхід перетворення моноцентричних агломерацій в поліцентричні. В результаті виникає система, яка включає урбанізовані населені пункти, що мають активні соціально-економічні зв'язки з центральним містом, але водночас є більш незалежними від нього, мають свої центри громадського обслуговування та підприємства у виробничій сфері, що надає їм можливість бути економічно повноцінними і пропонувати робочі місця жителям населеного пункту.

Яскравим прикладом такого перетворення стала міська агломерація Мілану на основі проекту Città di Città. Завдяки ньому тепер існують як незалежні міста з місцевими робочими місцями та ринками, так і такі, що функціонують як частина більш широкого функціонального міського регіону. Вони тісно зв'язані між собою, а в минулому цей зв'язок був лише з центром мережі – Міланом.

Також у Мілані почався процес реалізації проекту Land green rays, в якому втілилася тенденція до екологічності і озеленення. Ця ідея проявилася у створенні мережі зелених громадських просторів – «зелених променів», що включають пішохідні і велосипедні доріжок, та з'єднують середмістя та передмістя Мілану.